

انصارالدين انصاری

آئینہ پژوهش ۱۹۸۰
سال سی و سوم، شماره ششم،
بہمن واسفند ۱۴۰۱

درگذشتگان

۲۶۹-۲۸۰

آیت الله العظمی روحانی

حضرت آیت الله العظمی آقای سیدصادق روحانی، یکی از مراجع تقلید جهان تشیع بود.

فقید سعید در روز جمعه ۵ محرم الحرام ۱۳۴۵ ق (۲۴ تیر ۱۳۰۵ ش) در قم، در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش آیت الله حاج میرزا محمود روحانی (م ۱۳۸۱ ق) و جدش فقیه بزرگ قم آیت الله حاج سیدصادق قمی (م ۱۳۳۸ ق) و مادرش صبیه محترمه آیت الله حاج آقا احمد طباطبایی قمی (م ۱۳۳۲ ق) و اقوام و خویشان پدری و مادری اش همه از علمای بزرگ و مشهور قم و نجف بوده اند (شرح حال آنان را در کتاب اختران قم آورده ام). وی ادبیات را نزد پدر بزرگوارش و آیات: سیدرضا بهاء الدینی و شیخ جعفر صبوری آموخت و در سال ۱۳۵۵ ق همراه برادرش آیت الله حاج سید محمد روحانی رهسپار کربلا شد و سطوح عالیہ را نزد حضرات آیات: آقای خویی و آقای میلانی فراگرفت و راهی نجف شد. کفایه را نزد آیت الله میرزا باقر زنجانی آموخت و پس از آن در درس های آیات عظام: شیخ محمد کاظم شیرازی، شیخ محمد حسین غروی اصفهانی، شیخ محمد علی کاظمینی، شیخ محمد رضا آل یاسین و بیش از همه در درس های آیت الله العظمی خویی (به مدت ۱۵ سال) حاضر شد و بهره های فراوان برگرفت و نامش به عنوان یکی از فضلاء نامی نجف طنین افکند. در سال ۱۳۶۹ به زادگاهش بازگشت و به تدریس، تألیف و تحصیل در محضر آیت الله العظمی بروجردی پرداخت و نامش در حوزه علمیه قم به فضل و فقاہت شهره گشت و کتاب فقه الصادق او به چاپ رسید و مورد توجه آیت الله بروجردی هم قرار گرفت. پس از وفات آیت الله بروجردی، رساله اش (در ۳۵ سالگی او) به چاپ رسید و در عداد علمای طراز دوم قم قرار گرفت و مواضع، بیانیہ ها و اعلامیہ هایش از سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷. راهگشا و روشنگر مردم مسلمان ایران بود. در سال ۱۳۴۵، در پی سخنرانی اعتراضی اش به لایحه کاپیتولاسیون، به زابل و یزد و سپس روستای میگون (تهران) تبعید شد و پس

از آزادی، اعلامیه‌ها و مبارزاتش با رژیم شاه افزایش یافت. از اردیبهشت تا شهریور سال ۱۳۵۷ در حصر خانگی قرار گرفت و پس از اقامه نماز عید فطر، در شهریور ۵۷ تبعید گردید و با پیروزی انقلاب اسلامی، با استقبال باشکوه به قم باز آمد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی هم از راهنمایی‌های خود به مسئولین کشور کوتاه نیامد و از فشارها نهراسید و چند سال تحت حصر خانگی قرار گرفت. وی در طول بیش از نیم قرن تدریس شاگردان فراوان (همچون آقایان: سید یوسف مدنی تبریزی، دوستی زنجانی، سید محمد تقی بختیاری، سید ضیاء خباز، سید محمد حسن ترحینی عاملی، سید نورالدین شریعتمدار جزایری، سید هادی روحانی، سید محمد دهرسخی، سید هادی خسروشاهی، شیخ مصطفی مصری عاملی، شیخ محمد جواد طبسی، شیخ محمد جعفر طبسی، شیخ غلامحسین طسوجی، سید مهدی حائری قزوینی، شیخ غلامعلی زند قزوینی، شیخ محمد خاقانی و شیخ محمد علی بیابی) و آثار بسیار از خود به یادگار نهاد.

برخی از آثارش عبارت‌اند از:

۱. فقه الصادق (۴۱ ج): شرح تبصرة المتعلمین.

۲. منهاج الفقاهة (۶ ج): شرح مکاسب.

۳. زبدة الاصول (۶ ج)

۴. منهاج الصالحین (۳ ج)

۵. الف سؤال و جواب (۶ ج)

۶. توضیح المسائل

۷. منتخب الأحكام

۸. مناسك حج

۹. المسائل المنتخبة

۱۰. تعليقه بر عروة الوثقى

۱۱. استفتائات قضایی

۱۲. فروع العلم الاجمالی

۱۳. المسائل المستحدثة

۱۴. احكام فقهی مسائل روز

۱۵. نظام حکومت در اسلام

۱۶. تحقیق در مورد جبر و اختیار

۱۷. رساله در قاعدة لا ضرر

۱۸. الاجتهاد والتقليد

۱۹. القواعد الثلاثة

۲۰. نامه های تاریخی

آن مرحوم در ۹۶ سالگی، در روز جمعه ۲۵ آذر ۱۴۰۱ ش (۲۲ جمادی الاولی ۱۴۴۴ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش روز یکشنبه ۲۷ آذر، پس از تشییع باشکوه و نماز حجت الاسلام والمسلمین شیخ مصطفی مصری عاملی در مسجد بالاسر حرم حضرت معصومه (س) به خاک سپرده شد. در سوگ فقدانش ده ها پیام تسلیت از سوی مراجع تقلید صادر شد. آیت الله العظمی سیستانی در پیام تسلیت خویش نگاشت:

بسم الله الرحمن الرحيم

انا لله وانا اليه راجعون

ارتحال عالم ربانی فقیه عالیقدر آیت الله آقای سید محمد صادق روحانی رضوان الله علیه را به آستان مقدس حضرت ولی عصر ارواحنا فداه. و به حوزه علمیه قم و به بستگان گرامی و دیگر علاقمندان محترم آن فقید سعید تسلیت عرض می کنم.

آن بزرگوار سالیان طولانی از عمر شریف شان را در تعلیم و تربیت طلاب و نشر معارف اهل بیت عصمت و طهارت علیه السلام سپری و در این راستا زحمات بسیاری را تحمل کردند و آثار علمی ارزنده ای را از خود به یادگار گذاشتند.

از درگاه حضرت احدیت جلت آلاوه جبران این خسارت بزرگ و علو درجات آن فقید والامقام را خواستارم و برای عموم بازماندگان شان صبر جمیل و اجر جزیل مسئلت دارم.

ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم.

علی الحسینی السیستانی

حجت الاسلام فصیحی

مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ مصطفی فصیحی دستجردی یکی از فضلاء نامی اصفهان بود.

وی در سال ۱۳۳۹ ش (۱۳۷۹ ق) در روستای دستجرد. از توابع جرقویه اصفهان. زاده شد و در سال ۱۳۵۴ ش به اصفهان آمد و ادبیات را نزد استاد سید حجت موحد ابطحی و سطوح عالیه را نزد حضرات آقایان: شیخ علی اکبر فقهی، شیخ علی عبودیت و حاج آقا حسن امامی و دروس خارج را

نزد حضرات آیات: شیخ حسن صافی، شیخ مرتضی مظاهری و شیخ ابوالقاسم انصاری فراگرفت. هم‌زمان به تدریس سطوح (در مدرسه ذوالفقار) و امامت جماعت (در مسجد فخر در اتوبان چمران) پرداخت. از اواخر دهه ۷۰ به تدریس در مدرسه علمیه امام صادق (در خوراسگان) پرداخت و ده‌ها نفر از فضلاز محضرش بهره‌مند گردیدند. وی درب خانه‌اش از بام تا شام به روی مردم باز و شریک غم و شادی آنان بود. از آثارش تقریرات دروس اساتیدش و دفاتر متعدد احادیث است.

وی در ۶۲ سالگی، در روز دوشنبه ۷ آذر ۱۴۰۱ ش (۴ جمادی الاولی ۱۴۴۴ق) بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع باشکوه و نماز حجت الاسلام والمسلمین حاج سید ابوالحسن مهدوی در قبرستان بهشت محمد روستای دستجرد جرقویه به خاک سپرده شد.

حجت الاسلام شریعت زاده خراسانی

حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمود شریعت‌زاده خراسانی یکی از فضیلاز نامی تهران بود.

آن مرحوم در روزشنبه ۷ خرداد ۱۳۲۸ ش (۳۰ رجب ۱۳۶۸ق) در کربلا، در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش خطیب نامی کربلا مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدعلی خراسانی و مادرش صبیبه محترمه حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدتقی معرفت بود. وی پس از اخذ دیپلم، علوم دینی را نزد والدش و آیات: شیخ جعفر رشتی، سیدمصطفی اعتماد، سیدمحمود اصفهانی و شیخ حسین سعودی آموخت و بیش از آن دل در گرو منبر و خطابه نهاد و اصول سخنرانی را نزد پدر بزرگوارش و شیخ عبدالزهره کعبی فراگرفت. در پی اخراج ایرانیان از عراق، در سال ۱۳۵۰ ش به تهران آمد و افزون بر شرکت در دروس آیت الله العظمی خوانساری، به منبر پرداخت و سالیان فراوان در ایران و کشورهای عربی به سخنرانی اشتغال داشت. در سال ۱۳۶۸ به شهر دوی مهاجرت نمود و سرپرستی اوقاف جعفری کشور امارات و امامت جماعت و خطابه در حسینیه لاری‌ها را برعهده گرفت. در سال ۱۳۷۰ به دمشق مهاجرت کرد و به امامت جماعت و سخنرانی در حرم حضرت رقیه (س) پرداخت و در این سال‌ها، روحانی حج تمتع نیز بود و بیش از ۳۰ سفر به راهنمایی حجاج بیت الله الحرام اشتغال داشت. در سال ۱۳۷۳ به تهران باز آمد و به امامت جماعت (صبح در مسجد حجة بن الحسن خیابان سهروردی) و خطابه و تألیف پرداخت و آثار متعدد پدید آورد.

آثار (چاپی‌اش) عبارت‌اند از:

۱. فی ظلال اولیاء الله

۲. وصایا الصادقین

۳. الحیاة فی نظر القرآن والعترة
۴. حدیث الکساء فی کتب علماء الفریقین
۵. الحكومة العالمية للإمام المهدي
۶. الخصال الفريدة لمولانا اميرالمؤمنين
۷. مقتل فاطمة الزهراء
۸. الحسين شريك القرآن
۹. رمز موفقیت
۱۰. آثار و برکات دعای فرج
۱۱. آئین زندگی از دیدگاه قرآن و عترت
۱۲. تحقیق: إحياء الميت بفرائض أهل البيت (سیوطی)
۱۳. امام حسین شريك قرآن
۱۴. در پرتو نور هدایت (ترجمه: احياء الميت)

آن مرحوم در ۷۳ سالگی، در روز یکشنبه ۱۵ آذر ۱۴۰۱ ش (۱۲ جمادی الاولى ۱۴۴۴ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش در روز سه شنبه ۱۷ آذر، پس از تشییع و نماز آیت الله حاج شیخ محمدجواد فاضل لنکرانی در قبرستان باغ طوطی حضرت عبدالعظیم علیه السلام به خاک سپرده شد.

حجت الاسلام وحید دامغانی

مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ ابراهیم وحید دامغانی، یکی از فضلاء نامی تهران بود. وی در روز یکشنبه ۱۱ آبان ۱۳۱۴ ش (۶ شعبان ۱۳۵۴ ق) در روستای سربرج. از توابع اردمه مشهد. در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ علی اکبر وحید. از شاگردان آیات عظام: سید ابوالحسن اصفهانی و سید محمود شاهرودی. بوده است. وی پس از اخذ دیپلم، وارد دانشکده الهیات تهران شد و در سال ۱۳۴۴ ش به دریافت لیسانس ادبیات عرب نائل آمد و هم‌زمان به تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات را نزد ادیب نیشابوری، شرح لمعه را نزد حاج میرزا احمد مدرس یزدی، سطوح عالی را نزد حضرات آیات: شیخ هاشم قزوینی، شیخ کاظم دامغانی، میرزا جواد تهرانی و دروس خارج را نزد آیات عظام: آقای میلانی و فقیه سبزواری آموخت. افزون بر خطابه و تألیف، به حمایت عملی و قلمی از فدائیان اسلام و همکاری با نواب صفوی و حمایت از مبارزات مردم الجزایر و فلسطین برخاست و همراه با آقایان: سید محمود طالقانی و علی اکبر تشید و دکتر ابوالحسن شیخ جمعیت امداد الجزایر را تشکیل داد و به مکاتبه با دانشمندان و سران کشورهای

اسلامی پرداخت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی به مدیریت سازمان حج و اوقاف استان‌های: یزد و کرمانشاه برگزیده شد و سال‌ها در خدمت حجاج بیت‌الله الحرام و همشهریان خود بود و در فعالیت‌های اجتماعی و خدماتی شهر دامغان. به‌ویژه تأسیس دانشگاه رسول اکرم دامغان. نقش فعالی داشت و هفته‌نامه ندای قومس و انجمن دامغانی‌های مقیم تهران را تأسیس نمود.

آثار (چاپی اش) عبارت‌اند از:

۱. زندگی رسول اکرم (ص)
۲. زندگی حضرت امیر (ع)
۳. زندگی حضرت زهرا (س)
۴. زندگی حضرت امام حسن (ع)
۵. زندگی حضرت امام حسین (ع)
۶. نبرد خونین حضرت سیدالشهدا (ع)
۷. فلسفه انقلاب امام حسین (ع)
۸. پیکار مقدس حضرت زید بن علی (ع)
۹. مقررات اجتماعی اسلام
۱۰. فرماندهی و فرمانداری در اسلام
۱۱. اسلام در ایران و شرق
۱۲. معماری‌های سنتی جهان اسلام
۱۳. شگفتی‌ها از تاریخ اسلام و جهان
۱۴. زیارت‌گاه‌های معتبر جهان اسلام
۱۵. آهنگ اسلام
۱۶. مفاخر اسلام و ایران
۱۷. دولت‌های شیعه در تاریخ
۱۸. گزیده‌های تاریخ
۱۹. زمامدار آینده
۲۰. شیعه در قرآن
۲۱. جهاد در قرآن
۲۲. فتنه و هابیت
۲۳. خاندان سعودی را بشناسید
۲۴. سیمای سلمان
۲۵. سرانجام طاغوت

۲۶. گلچین وحید
۲۷. یادداشت‌های وحید
۲۸. ترجمه: المسائل المستحدثة (آیت‌الله سید صادق روحانی)
۲۹. ترجمه: رسالة الفارقه (عبدالرحمن بن محمد بن ابراهیم العتائقی)
۳۰. ترجمه: جلد ۸ المحجة البيضاء (فیض کاشانی)
۳۱. تأثیر قرآن و احادیث در شعر فارسی
۳۲. پاسخ به پرسش‌های مذهبی
۳۳. فرمانروایان مازندران
۳۴. زیان‌های الکلی
۳۵. سرانجام طاغوت
۳۶. سویدای عشق
۳۷. ناکامی یا نتیجه پول‌پرستی
۳۸. تابلوهای راه
۳۹. مقدمه و پاورقی بر: اخلاق ناصری، فارس‌نامه و قابوس‌نامه
۴۰. هفته‌نامه ندای قومس (۷ سال، ۳۹۵ شماره)

آن مرحوم در ۸۰ سالگی، در روز سه‌شنبه ۱۳ مرداد ۱۳۹۴ ش (۱۸ شوال المکرم ۱۴۴۴ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش در روز سه‌شنبه پس از تشییع و نماز توسط حضرت آیت‌الله شبیری زنجانی در جوار امامزاده میرجبرئیل روستای تویه دامغان به خاک سپرده شد.

دکتر محمدحسین صغیر

استاد دکتر محمدحسین صغیر یکی از دانشمندان و قرآن‌پژوهان نامی عراق بود که آوازه‌اش در جهان تشیع طنین افکند.

فقید سعید در روز شنبه ۲۹ شعبان ۱۳۵۸ ق (۱۴ اکتبر ۱۹۳۹ م / ۲۱ مهر ۱۳۱۸ ش) در نجف اشرف در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش آیت‌الله حاج شیخ علی صغیر. از شاگردان آیت‌الله العظمی حکیم و از علمای مشهور بغداد و امام جماعت مسجد برائا. بود. وی پس از گذراندن دوره سطوح، به تحصیل در محضر آیت‌الله العظمی خوبی پرداخت و در سال ۱۹۶۸ از دانشکده اصول الدین بغداد فارغ‌التحصیل شد و هم‌زمان تحصیلات دانشگاهی خود را در دانشگاه‌های قاهره و بغداد و دورهام

(انگلیس) پی گرفت. در سال ۱۹۶۹ جایزه تحصیلات عالیه دانشگاه قاهره را از جمال عبدالناصر و در سال ۱۹۷۹ م موفق به دریافت مدرک دکترای ادبیات از دانشگاه لندن و در سال ۱۹۸۸ م موفق به کسب درجه پروفیسوری شد و در سال ۲۰۰۱ درجه استاد تمامی خود را دریافت نمود. وی از بنیان‌گذاران تحصیلات تکمیلی دانشگاه کوفه بود و سال‌ها ریاست دانشگاه کوفه و راهنمایی ده‌ها رساله دکتری و فوق لیسانس را بر عهده داشت.

آثار (چاپی اش) عبارت‌اند از:

۱. التفسیر المنهجي للقرآن الکریم
۲. تاریخ القرآن
۳. الصوت اللغوي في القرآن (توسط آقایان سعید سواری و کریم طرفی با عنوان سیر تکاملی معنائشناسی، پژوهشی تطبیقی در قرآن کریم به فارسی ترجمه شده است)
۴. المبادئ العامة لتفسير القرآن بين النظرية والتطبيق
۵. نظرية النقد العربي، رؤية قرآنية معاصرة
۶. نظرات معاصرة في القرآن الکریم
۷. محاضرات في القرآن الکریم
۸. الصورة الفنية في المثل القرآني، دراسة نقدية و بلاغية
۹. المستشرقون و الدراسات القرآنية (توسط آقای محمدصادق شریعت با عنوان خاورشناسان و پژوهش‌های قرآنی به فارسی ترجمه شده است)
۱۰. الإمام علي، سيرته و قيادته
۱۱. الزهراء من الوجه الآخر
۱۲. الإمام الحسن رائد التخطيط الرسالي، رؤية معاصرة في قيادة الاستراتيجية
۱۳. الإمام الحسين عملاق الفكر الثوري، دراسة في المنهج و المسار
۱۴. الإمام زين العابدين القائد، الداعية، الإنسان
۱۵. الإمام جعفر الصادق زعيم مدرسة اهل البيت
۱۶. الإمام موسى بن جعفر ضحية الإزهاب السياسي
۱۷. الإمام علي الرضا قيادة الأمة و ولاية العهد
۱۸. الإمام محمد الجواد معجزة السماء في الأرض
۱۹. الإمام علي الهادي النموذج الأرقى للتخطيط المستقبلي
۲۰. الإمام الحسن العسكري وحدة الهدف و عدد الأساليب
۲۱. الإمام المهدي المنتظر، نصب عينيك كأنك تراه
۲۲. المرجعية الدينية العليا في النجف الأشرف، مسيرة الف عام

۲۳. قادة الفكر الديني و السياسي في النجف
۲۴. نظرية النقد العربي
۲۵. تطور البحث الدلالي
۲۶. انفجار الحقيقة
۲۷. انسانية الدعوة الإسلامية
۲۸. ديوان اهل البيت (ع)
۲۹. رحلة الإنسان من عالم الذر حتى حياة البرزخ
۳۰. الفكر الإمامي من النص حتى المرجعية
۳۱. قف في ربي الظف
۳۲. غريب الدار
۳۳. المجموعة الشعرية الكاملة (۳ ج)

آن مرحوم در ۸۳ سالگی، در روز دوشنبه ۱۹ دی ۱۴۰۱ ش (۱۶ جمادی الثانی ۱۴۴۴ ق) درگذشت و پیکرش پس از تشییع و نماز حجت الاسلام والمسلمین سیدصادق حکیم، در مقبره کمیل بن زیاد نخعی به خاک سپرده شد.

حجت الاسلام برهانی

حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج سیدمجتبی برهانی از فضایی نامی حوزه علمیه قم بود.

فقید سعید در سال ۱۳۲۲ ش در لامرد زاده شد و در نوجوانی برای تحصیل علوم دینی به نجف اشرف رفت. ادبیات را نزد مرحوم مدرس افغانی، شرح لمعه را نزد آیات: شهید مدنی و شیخ محمدهادی معرفت و سطوح را نزد آیت الله شیخ مجتبی لنکرانی آموخت. در سال ۱۳۵۴ ش به قم آمد و سطوح عالیه را نزد حضرات آیات: اعتمادی و ستوده تکمیل نمود؛ پس از آن در دروس خارج آیات عظام: فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی و وحید خراسانی و دروس تفسیر آیت الله جوادی آملی حاضر شد و بهره‌های فراوان برد. در سال ۱۳۷۶ با نگارش رساله البرهان المسلوک فی حکم اللباس المشکوک، مدرک سطح ۴ حوزه را دریافت نمود و به تدریس در مجامع دانشگاهی قم و تهران و تألیف و تبلیغ پرداخت. وی معاونت فرهنگی تیپ ۸۳ امام صادق (ع) بود و سابقه ۲۷ ماه حضور در جبهه‌های دفاع مقدس را داشت و در عملیات والفجر ۱۰ به جانبازی نائل آمد.

آثار (چاپی اش) عبارت‌اند از:

۱. منشور بین المللی اسلام (۱۰ ج): شرح خطبه حضرت زهرا (س).
 ۲. رنجانامه کوثر آفرینش (۳ ج): شرح خطبه حضرت زهرا (س) در بستر شهادت.
 ۳. فاطمه تجلی گاه أنوار آفرینش: بررسی نامها و القاب حضرت زهرا (س).
 ۴. مروارید آفرینش
 ۵. آشنایی با مباحث کلامی (۵ ج)
 ۶. سیمای مؤمنان در قرآن
 ۷. سیری در معارف قرآن
 ۸. الحجاب ظاهرة الحضارة العریقة
 ۹. خمس نامه
 ۱۰. برهان التفسیر
- آن مرحوم در ۸۰ سالگی، در روز شنبه ۱۰ دی ۱۴۰۱ ش (۷ جمادی الثانی ۱۴۴۴ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش در قبرستان امامزاده احمد بن قاسم به خاک سپرده شد.